№ 41 (צווייטער יאָרגאַנג) פרייז 10 גראָשן

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

אַבאָנאַמענטס-פרייז:
מאָנאַטלעך . . . . . 35 גראָשן
האַלב-יערלעך . . . . 1.00 זל.
אין אויסלאַנד:
פערטל-יערלעך . . . . 1 דאָלאַר
אַנאָנסן-פרייז:
פאַר אַ פעטיט-שורה אין טעקסט . 40 גראָשן
„ „ „ פאַרן טעקסט . 20 „
„ „ „ נאָכן טעקסט . 15 „
פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן איז די רעדאַקציע ניט פאַראַנטוואָרטלעך.
די צייטונג טראָגט ניט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז ניט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.
אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT",
Biała-Podl. ul. Pierackiego 15.
Skrz. poczt. 28.
Konto rozrach. № 3.

Biała-Podlaska, dnia 18 października 1935 r.

ביאַלע-פּאָדל., פרייטאָג הושענא רבה תרצ"ו, 18 אָקטאָבער.

פון ל.אָ.פ.פ.

די נעכטיקע פייערונג

דאָנערשטאָג, 4 אַזייגער נאָכמ. איז פאָרגעקומען די פייערלעכקייט פון „נעמען ערד" פאַרן פּילסודסקי-באַרג אויפן סאָווינ ניעץ אין קראָקע.

די ערד איז גענומען געוואָרן אויפן היגן פלי-פּלאַץ ביי דער אַעראָפּלאַנען-פאַבריק, ביי דער אָנוועזנהייט פון צאָלרייכע פאָרשטייער פון דער מאַכט, אינסטיטוציעס און איינגעלאַדענע געסט.

עס איז אונטערגעשריבן געוואָרן אַ ספּעציעלער אָנדענקונג-אַקט.

דער זונטאָג-פּראָגראַם

ווי מיר האָבן שוין געמאָלדן, וועט זונטאָג, אין לעצטן טאָג פון דער לאָפּפּ-וואָך, פאָרקומען אַ רייע אימפּרעזעס:

1) פּאַסאַזשיר-פליען אויף די אַעראָפּלאַנען צו 2 זל. אַ פלי;

2) שפּרינגען מיט דער הילף פון אַ פּאַל-שירעם פון דער הייך פון 1000 און 1500 מעטער.

3) קאָ קורס פון קינדער-באַלאָנען מיט פּריזן.

4) צוטיילונג פון אויסצייכנונגען פאַר „לאָפּפּ"-טעטיקייט.

אָנהויב 1 אַזייגער נ. מ. איינטריט: פאַר קינדער 5 גר. עלטערע 20 גר.

Podziękowanie

Niniejszem wyrażamy serdeczne podziękowanie Szan. Panu Doktorowi P. Skalskiemu za ofiarną i bezinteresowną opiekę lekarską nad naszym zmarłym b. p. Mężem i Bratem

Zajdmanowie

Biała, 17.X-35.

אַ האַרציקן דאַנק!

דעם ה' ב. ווייסמאַן, פעלדשער פון יידישן שפּיטאָל, ווי אויך דעם פּערסאָנאַל — מיין בעסטן דאַנק פאַר זייער אויפמערקזאַמקייט בעת מיין קראַנקהייט.

לייב ווייסמאַן.

Podziękowanie

Wielce Szanownemu Panu Doktorowi P. Skalskiemu wyrazy głębokiej wdzięczności za uratowanie naszej Matki podczas ciężkiej choroby poporodowej.

Rodzina Wajsberg

dn. 1[illegible].X 1935.

אונזער ליבער חברטע און פריינדין
ברכה שטראָמוואַסער
צו אירע תנאים מיט ה'
שלמה אָלעשטיין
די בעסטע גליקוואונטשן.
שיינדל באַרנבוים, גאָלדע האָפּפער
און חוה יאַרניצקאַ

קאָמוניקאַט

פון דער ציוניסטיש. אָרגאַניזאַציע

שבת דעם 12-טן ד. ח. איז פאָרגעקומען אַ פאַרזאַמלונג פון דער ציוניסטישער אָרג., בעת וועלכער ס'זענען באַהאַנדלט געוואָרן וויכטיקע אָרגאַניזאַציאָנעלע ענינים, צווישן אַנדערע אויך די פראַגע פון דער רעאָרגאַניזאַציע פון דער פאַרוואַלטונג

ס'איז אויך באַשלאָסן געוואָרן זיך צו ווענדן צו דער צענטראַלע פון ק. ק. ל. אין וואַרשע וועגן דעם מצב אין היגן ק.ק.ל.-קאָמיטעט.

אָנשטאָט דעם אָפּטרעטנדן סעקרעטאַר איז געוויילט געוואָרן אַלס סעקרעטאַר חבר חיים מיאַדעק.

פרייטאָג דעם 25-טן ד. ח. וועט פאָרקומען די אויסערגעוויינלעכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון היגן ציוניסטישן סניף.

הננו משתתפים בצער על משפחת
ווידמאַן לרגלי מותו של אחיהם
אפרים נ"ע
שנקטף בלא-ימיו אחרי מחלה כבדה וארכה ביום ג' י"ח תשרי תרצ"ו
משפחת וויזנפעלד.

מיין טיפסטן מיטגעפיל דריק איך אויס דער פאַמיליע **ווידמאַן** צוליבן טויט פון זייער ברודער
אפרים נ"ע
חיים מיאַדעק.

מיין טיפסטן מיטגעפיל דער חשובער פאַמיליע ווידמאַן צוליבן טויט פון זייער ברודער, שוואָגער און פעטער
אפרים ווידמאַן
זעליג יאַקובאָוויטש.

מיין טיפסטן מיטגעפיל דער פאַמיליע **ווידמאַן** צום טויט פון זייער יונג-פאַרשטאָרבענעם ברודער און פעטער **אפרים**
מ. נוסבוים.

„פּאָמאַדע האָפּפעראָ"

היילט אויס אַמזיכערסטן עקזעמע און לישייען,
נישט איבערלאָזנדיק קיין שום סמנים.

וועגן דער ווירקזאַמקייט פון דער „פּאָמאַדע האָפּפעראָ" זאָגן עדות די מיינונגען פון באַרימטע דאָקטוירים-ספּעציאַליסטן און פיל דאַנק-בריוו פון די אויסגעהיילטע.

אנערקענונג-דיפּלאָם אויף דער לאַנד-אויסשטעלונג.

Laboratorjum „Hofferosa", Biała-Podlaska, Pierackiego 8. tel. 50.

ד"ר מעד.
ק. שוויאָנטעק

איז איבערגעטראָגן געוואָרן דורך דער אובעזפּיעטשאַלניע פון בריסק קיין ביאַלע און האָט באַנייט דאָס אויפנעמען קראַנקע

רעפאָרמאַצקע 3

Dr. MED.
Konstanty ŚWIĄTEK
przeniesiony przez Ubezpieczalnię Społeczną z Brześcia do Białej-Podlaskiej, wznowił przyjęcia chorych.
ul. Reformacka 3.

הײַנט! הײַנט!

היינט טרעפן מיר זיך אַלע אין דער גליקלעכער קאָלעקטור פון י. אוטשען.

היינט הויבט זיך אָן די ציונג פון דער 1-טער קלאַס 34-טע מלוכה-לאָטעריע.

היינט קויפן אַלע לאָזן אין דער גליקלעכער קאָלעקטור פרייהייט-פּלאַץ 18.

הויפּט-געווינס 1.000.000 זל.

J. S. UCZEŃ
Kolektura Loterji Państwowej
Biała-Podl., Pl. Wolności 18.
Konto P. K. O. 80.461

צו וואָס זאָלט איר זיך פּלאָגן

און זרענען מיט האָלץ, ווען דאָס ברענען מיט
קוילן
מאַכט אויס מיט גאַנצע 30 פּראָצענט ביליקער ווי מיט האָלץ.
די בעסטע סאָרטן קוילן צו באַקומען ביי
אברהם אָרלאַנסקי
Plac Wolności 9.

צו פּאַרדינגען

2 גרויסע צימערן מיט אַ קיך, פּראָנט.
אינפאָרמירן זיך: יאַטקע גאַס 10.

פייגעלע קאָרצינעלין (וואַרשע)

צו דיין אָפּפאָר קיין פּאַריז ווינטשן מיר דיר אַ האַרציקן **פּאָר-געזונט** און אַ גליקלעכע צוקונפט.

פייגע זוסמאַן און פאַמיליע, אהרן ראַדזינעק

באַקאַנטמאַכונג.

איך מאַך באַקאַנט דער יידישער באַפעלקערונג אין ביאַלע, אַז ביי מיר אין

בעקעריי, פרייהייט-פּלאַץ № 5

באַקומט מען פאַרשידענע **ציאַסטעס** און **צוקערוואַרג**-אויסאַרבעטונגען צו ביליקע פּרייזן. קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג: **זעליג גאָלדוואַסער**

Cukiernia „GDYNIA" w Białej-Podlaskiej
ul. Warszawska 1.

טיילט מיט דער ח' קליענטעלע, אַז נאָך זייער גרויסע באַמיונגען און אָנשטרענגונג איז אונז געלונגען צו אַנגאַזשירן אַלס ספּעציאַליסט דעם צוקערגיע קאָנדיטאָר פון דער באַרימטער פירמע: גאַיעווסקי פון וואַרשע.

די דאָזיקע ידיעה דאַרף צופרידנשטעלן אונזער ח' קליענטעלע, וועלכע קויפט ביי אונז ציאַסטעס.

אויסער דעם קומען פאַר יעדן נאָכמיטאָג **קאָנצערטן** ביז 9 אָוונט.

Specjalnie na święta różne torty po cenach nominalnych.
Wyroby nasze cieszą się wielkiem powodzeniem.

Płyn od potu nóg „MICHAŁA"
niezawodnie usuwa pocenie się nóg, skutek po jednem użyciu
● **Tysiące podziękowań.** ●

Kino Dźwiękowe „TĘCZA"

פון דאָנערשטאָג דעם 17-טן ביז זונטאָג דעם 20-טן ד. ח.
די פּרעמיערע פון פּוילישן פילם
Dzień Wielkiej Przygody
(אַ טאָג פון גרויסע סורפּריזן)
מיט יונאָשאַ סטעפּאָווסקי און בראָדניעוויטש.

„Viva Villa" פון מאָנטאָג

יידן! שטיצט דאָס בלימל פון „בית-לחם"!

פעדער-שפריצן

וואָס איז מיטן „עזרת חולים“?

אין ביאַלע איז שווער אַז אַ געזעלשאַפטלעכער אומגליק, אַז אַ ריכע העכסט נויטיקע און גאָר נויטווענדיקע אינסטיטוציעס גייען אונטער, ווייל די לייטונג פון זיי פאַלט אַריין אין הענט פון נישט באַרופענע פּערזאָנען.

מיר האָבן דעריבער געמוזט פירן אַ קאַמף פאַר באַזייטיקן געוויסע דאָזאַרעס פון דער קהלה-לייטונג און בילדונג פון אַ פּראָגרעסיוו-דעמאָקראַטישן פּראָנט. מיר האָבן שפּעטער זיגרייך אַדורכגעפירט דעם קאַמף פון געזונט-מאַכן די לייטונג אין מושב זקנים, מיר שטייען נאָך אין קאַמף פאַר געזונט מאַכן די אָנפירערשאַפט אין די פינאַנציעלע פאָלקס-אינסטיטוציעס.

עס דערמאָנט זיך אָבער ביי די געלעגנהייטן, אַז אין ביאַלע איז ביז גאָר נישט לאַנג צוריק געווען טעטיק אַ געזעלשאַפט עזרת-חולים, וועלכע האָט געהאַט אַ וויכטיקע אויפגאַבע פון באַזאָרגן קראַנקע מיט רעצעפּטן, מילך, און אַנדערע מעדיצינישע הילף. די געזעלשאַפט האָט אויך גענאָסן פון דער גמינעשטיצע און איז בכלל געווען גאָר שטאַרק פּאָפּולער צווישן די ביאַלער אָרעמקייט-קרייזן.

עפּעס איז אָבער מיטאַמאָל שטיל געוואָרן אַרום עזרת-חולים. קלאַנגען האָבן זיך געהערט פון פאַרשידענע זייטן וועגן עפּעס עסקים מיט אויסגעבאָרגטע געלטער, מיט וועקסלען, מיט נישט-באַצאָלטע וועקסלען...

אין נישט-פּאַסיקע און נישט-באַרופענע הענט איז, ווייזט אויס, אַריינגעפאַלן די דאָזיקע שיינע אינסטיטוציע. און עס איז באַשערט געווען אונזער ביאַלע, אַז אַן אָרעמאַן זאָל נישט טאָרן קראַנק זיין, ווייל נישט גרינג וועט אים זיין צו קריגן אַ רעצעפּט, אָדער אַ ביסל מילך; אַן אָרעמאַן זאָל נישט טאָרן קראַנק זיין, ווייל ער וועט נישט האָבן, וועמ ס'זאָל ביי אים נעכטיקן, אויב דער אומגליקלעכער איז איינזאַם.

מיר ווייסן אָבער נישט, צי איז דער „עזרת-חולים“ טאַקע ממש אונטערגעגאַנגען, פּונקט ווי אַמאָל דער „אחיעזר“, אָדער דער שטעמפּל, כמנהג ביאַלע, געפינט זיך אין נישט-פּאַסיקע הענט.

די קהלה, אָדער די לייטונג-מיטגלידער פון עזרת-חולים דאַרפן דעם ענין אויפקלערן, פּונקט ווי עס מוזן אויפגעקלערט ווערן די קלאַנגען וועגן די וועקסלען, וועגן וועלכע מיר האָבן אויבן געשריבן...

סאַנקציעס...

ווייזט אויס, אַז סאַנקציעס זענען לעצטנס געוואָרן אַ זייער פּאָפּולערער ענין. נישט נאָר די אייניקלעך פון דוד המלך אין אַביסיניע פאָדערן סאַנקציעס קעגן די אָנפאַלער, נאָר אויך אונזער דוד „המלך“ ווענדעט אָן סאַנקציעס אין זיין „מלוכה“, וועלכע ווערט אויך נישט קשהדיק „פאַשיסטיש“ רעגירט...

האָט זיך פאַרגלוסט צוויי יידן, מיטגלידער פון גמילות חסד, וועלכע דאַרפן אַמאָל אָנקומען צום פּרעזעס נאָך אַן הלואה, נאָכצודערציילן אין גאַס אַן עוולה אויפן אַדרעס פון סאַמעראָדנעם פּרעזעס. ומעשה שהיה, כך היה:

דער ז׳ פּרעזעס פון נאַלקסטימלעכן גמ״ח זאָל האָבן, האָט מען אין שטאָט דערציילט, געצעהט נישט-יידישע אויטאָבוס-אייגנטימער, אַז זיי זאָלן פאָרן מיט די אויטאָבוסן אויך צום באַן און אויף דער וואָליע, באשר אַזוי ווי זיי האָבן נישט קיין פּרנסה, וועלן זיי פון די דאָזיקע קורסן האָבן פּרנסה. איי, וואָס וועלן דאַמאָלסט טון די אומגליקלעכע יידישע דראָזשקאַרעס, וועלכע דאַרפן דאָך אויך האָבן פּרנסה און באַשפּייזן זייערע פרויען און פאַמיליע?

תיקו, בלייבט טאַקע אַ קשיא? איבעריקנס איז דאָך ... דעם „פּרעזעס“ דאגה...

דערציילן טאַקע לצים, אַז איין יידישער דראָזשקאַרזש האָט דעם שיינעם פּרעזעס געמאַכט די אמתע „ווישטאָווע“ אין גאַס.

נו, האָבן עס די אויבנדערמאָנטע 2 געדריקטע יידן איבערגעחזרט אין גאַס. פּרעגט שוין גאָרנישט. זיי האָבן זיך געקויפט מפטיר. מיטאַמאָל האָבן זייערע זשיראַנטן פאַרלוירן די גאַראַנטיע-פעיקייט און, פאַרשטייט זיך, אויך די קרעדיט-פעיקייט און די צוויי יידן זענען געבליבן אָן הלוואות.

מן הסתם וועט דער פעלקער-בונד, נאָכן „יבערלייענען אונזער היינטיקן נומער, אַראָפּשיקן אַזער צום „הויכגעשעצטן“ פּרעזעס אַ ספּעציעלן דעלעגאַט, וועלכער זאָל זיך באַגעגענען מיט די „סאַנקציעס“, וועלכע מ׳האָט זיך דאָ אויסגעלערנט אָנווענדן אַזוי „געשיקט“ און אַזוי ערלעך אין פולן הסכם מיטן סטאַטוט און מיט די אויפגאַבן פון די גמילות-חסד-געזעלשאַפטן...

קאָנטראָל איבער עפנטלעך-געזאַמלטע געזעלשאַפטלעכע געלטער

די באַציונג צום געזעלשאַפטלעכן גראָשן איז באמת אַ גריגגשעענדע אַזוי ווייט, אַז עס גרענעצט זיך אַזש מיט סקאַנדאַלן. יעדעס מאָל הערט מען, אַז די און די האָבן זיך צו „אייגנטימלעך“ דערלויבט צו טראַקטירן די געזעלשאַפטלעכע, זיי אָנפאַרטרויטע געלטער.

* * *

מיט צוויי יאָר צוריק איז געווען אַ ענין מיטן אַזוי-גערופענעם „זאַפּאַסנעם בית-המדרש“. עפּעס האָט דער פאַרשטאָרבנער יוסף וואַרשאַווטשיק באַשולדיקט די גבאים פון דעם בית-המדרש אין לייכטזיניקן באַגיין זיך מיט ביהמ״ד געלט. היינטיקס יאָר ווייטער די זעלבע געשיכטע אָבער שוין אין גרויסן בית-המדרש. עס קומט אַ ייד אין רעדאַקציע און דערציילט, אַז ביינאַכט נאָך יום כיפור זאָלן די גבאים פון ביהמ״ד האָבן פאַרטרינקען 20 זל. פון די קערה-געלטער. איך ווייס נישט ווי ווייט אמת ס׳איז דאָ אין דער באַשולדיקונג, אָבער אַז עפּעס הערשט אין די זאַכן נישט קיין אָרדנונג איז אַ פאַקט.

* * *

געווען אין ביאַלע אַן עזרת חולים-קאָמיטעט, וואָס האָט געזאַמלט צענערגראָשנס אַ וואָך, דערהאַלטן פון אויסלאַנד געלט, געפירט אַ געוויסע צייט אַ טעטיקייט און... אָפּגעשטעלט זיך, פאַרוואָס, פאַרוועגן? ווייסט קיינער נישט. צי איז געבליבן געלט אין קאַסע, צי איז דאָ אַ דעפיציט, ווייסט מען נישט, ווייל די ניי-אויפגעקומענע „געזעלשאַפטלעכע עסקנים“ האַלטן נישט פון קיין קאָנטראָל, וואָס הייסט מ׳האָט נישט קיין צוטרוי צו זיי? וואָס הייסט זיי נישט גלויבן?

שוין די העכסטע צייט צו מאַכן מיט די אַלע אַרט „געזעלשאַפטלעכע“ זאַמלונגען אַ סוף. צייט, אַז אַ שטאָטישע פון דער גמינע באַשטימטער קאָנטראָל-קאָמיסיע זאָל קאָנטראָלירן אָט די אַלע „געזעלשאַפטן“. זאַמלונגען, וואָס ווערן געמאַכט דורך אָרגאַניזאַציעס און פּאַרטייען ווערן דורך זיי קאָנטראָלירט, אָבער אויך די אַנדערע זאַמלונגען מוזן דאָך ווערן. עס איז רעווידירט ווערן. די גמינע-פאַרוואַלטונג דאַרף נעמען די איניציאַטיוו דערצו.

* * *

אויב ביי אַלע זאַמלונגען האַנדלט זיך עס וועגן קאָנטראָל, האַנדלט זיך ביי דער געוו. „פּנקס“-זאַמלונג, אָרגאַניזירט דורכן געוו. רעד. פון „פּאָדלאַסיער לעבן“ ה׳ חיים ראָזמאַרין, — פּשוט אין געלט אַליין, ווייל ווי אין וואַסער אַריין איז אי די טעטיקייט פון „ספּעציעלן פּנקס-קאָמיטעט, אי דאָס געלט, וואָס איז געזאַמלט געוואָרן אויף דעם צוועק. (און געזאַמלט געוואָרן איז אַ שיינע סומע. בלויז די ברידער ליבערמאַן פון פּאַריז האָבן אַריינגעשיקט 560 זל. (50 דאָלאַר צום קורס פון 9.20 פּלוס 100 זל.).

און... קיינער אַפילו פון די געוועז. רעדאַקציע-מיטגלידער, נאַטירלעך אויסערן רעדאַקטאָר, ווייסן נישט וואָס מיט דעם געלט איז געוואָרן...

ווי ווייט די „פּנקס-אַקציע“ איז געווען וויכטיק פאַר דער רעדאַקציע פון „פּאָדל. לעבן“, בעסער געזאָגט פאַרן רעדאַקטאָר ה׳ חיים ראָזמאַרין זאָל דינען דאָס ציטירטע פון „פּאָדל. לעבן“ נומ. 41 פון 20-טן אָקטאָבער 1933 י.

„פּאָדל. לעבן“ נומ. 41 1-טע זייט

אין זעלבן נומער 4-טע זייט לייענען מיר:

פון די אַרבעטן אַרום „פּנקס“

שבת דעם 14 ד. ח. האָבן די מיטגלידער פון „פּנקס“-קאָמיטעט: ה״ה חיים ראָזמאַרין און לייבל פינקלשטיין באַזוכט דעם ה׳ דירעקטאָר ד״ר הענדעל אין מעזריטש, ווו זיי האָבן אַרומגערעדט דעם פּלאַן פון דער ווייטערדיקער אַרבעט אין ביאַלע, ווי אויך אין די אַרכיוון אין די באַזונדערע שטעטלעך פוילן.

אויף אַ זיצונג פון קאָמיטעט, וואָס איז פאָרגעקומען זונטאָג דעם 15 ד. ח., איז באַשלאָסן געוואָרן ענערגיש צוצוטרעטן צו באַאַרבעטן די געביטן, וואָס זענען נישט אָפּהענגיק פון אויסגאַנג פון די פּאָרשונגען אין די אַרכיוון, ווי צונויפזאַמלען און באַאַרבעטן דאָס לאָקאַלע מאַטעריאַל.

צו דעם צוועק איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז אויף דער נאָענטער זיצונג זאָל ה׳ חיים ראָזמאַרין צושטעלן אַ פּלאַן פון די פאַרשידענע אַרבעט-צווייגן און זיי זאָלן צעטיילט ווערן צווישן די פּערזאָנען, וואָס וועלן זיי קאָנען באַאַרבעטן.

ס׳איז אויך באַשלאָסן געוואָרן אָנצוהויבן אַ גרויסע געלט-אַקציע, ווייל ווי עס ווייזט זיך אַרויס, וועט מען דאַרפן האָבן אַ סומע פון 1.000 זל. אויף די זאַמל-אַרבעטן אין גאַנץ פוילן.

דאָס אויבנציטירטע איז אַלץ, ווי די לייענער זעען, פון איין נומער. און אויב אַ רעדאַקטאָר דערמאָנט וועגן אַן אַקציע אי אויף דער ערשטער, אי אויף דער צווייטער, אי אויף דער 4-טער זייט, איז עס אַ פאַקט ווי וויכטיק די אַקציע איז געווען. און וואָס איז פון איר געוואָרן?

ווו איז דאָס געלט וואָס איז געזאַמלט געוואָרן צו דעם צוועק? ווער האָט עס „אויסגעבאָרגט“ און אויף ווי לאַנג?

כ׳מיין, אַז דער רעדאַקטאָר פון „פּאָדלאַסיער לעבן“ ה׳ חיים ראָזמאַרין, וועלכער האָט שטאַרק מורא געהאַט טאָמער האָט ה׳ ד״ר זילבערבערג געקויפט אַ פּאָר באַזאַר-זאַכן נישט מיט קיין גאַנצע 100 פּראָצ. טייערער ווי אַלע יינדערע, געשריבן אַ פּלאָם-פייערדיקן אַרטיקל וועגן ערלעכקייט, פאַר וועלכן דאָס היגע קרייז-געריכט האָט אים געגעבן אַ חודש אומזיסטע דירה און באַקעסטיקונג אויף דער פּראָסטע גאַס — וועט דאָך וועלן אויפקלערן אין נאָמען טאַקע פון ערלעכקייט נישט אין נאָמען פון „חוצפה און פּחדנות“, אין וועמענס קעשענע די „פּנקס“-געלטער זענען אַריינגעגאַנגען, ווייל ווי אַלע רעדאַקציע-מיטגלידער פון געוועז. „פּאָדל. לעבן“ דערקלערן, איז דער איינציקער בעל-הבית איבערן געלט געווען ה׳ חיים ראָזמאַרין.

אַזוי שטעלט זיך פאַר דער „רומפּולער“ צוויי-יעריקער טעטיקייט-בילאַנס פון אַזוי פּיפּיק-רעקלאַמירטן „פּנקס“-קאָמיטעט.

ח. מיאָדעק

דאַנקזאַגונג.

מיר צייכנען מיט דאַנק דאָס דערהאַלטן פון:

1) ה׳ בערנאַרד ליבערמאַן (פּאַריז) 50 דאָלאַר;

2) ה׳ מגר. אַלבערט ליבערמאַן (פּאַריז) 100 זל.

לטובת דער אַקציע אַרויסצוגעבן אַ „פּנקס“ פון ביאַלע.

דער „פּנקס“-קאָמיטעט.

„פּאָדל. לעבן“ נומ. 41 2-טע זייט

אַפּעל פון אונזער חשובן בן-עיר ה׳ בערנאַרד ליבערמאַן (פּאַריז), צו דער אַקציע אַרויסצוגעבן אַ „פּנקס“.

צו דער רעדאַקציע „פּאָדלאַסיער לעבן“.

זייער חשובע הערן!

איך דאַנק אייך פאַר אייער בריוו, איך פריי מיך זייער, וואָס איר טראַקטירט אַזוי ענערגיש און זאַכלעך די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט אין אונזער געבורטשטאָט. איך גלויב, אַז איר וועט געפונען אַ טיפע פאַרשטענדניש ביי דער ביאַלער געזעלשאַפט און אויך צווישן די ביאַלער אויף דער גאַנצער וועלט.

מיין אָנערקענונג פאַר אייך איז אַן אויפריכטיקע פול מיט איבערצייגונג. איך פאַרשטיי אייער ענטוזיאַזם און סאָלידאַריטעט פאַר אַזאַ וויכטיק און דערהאַבן ווערק און איך דריק אייך אויס מיין אָנערקענונג פאַרן פּראָיעקט אַרויסצוגעבן אַ פּנקס פון אונזער געבורט-שטאָט.

דאָס וועט זיין אַ ווערק, וואָס וועט פאָרדינען די גרעסטע אַכטונג און אָנערקענונג. דאָס וועט זיין אַ ווערק געשאַפן דורך אייער גייסט און הענט; אַ ווערק פון יינגע אומדערמידלעכע געזעלשאַפטלעכע טוער!

אונזער געבורט-שטאָט וועט האָבן רומפולע בלעטלעך אין דער געשיכטע פון די פוילישע שטעט, אין דער געשיכטע פון דער ציווילי‎זירטער געזעלשאַפט: דער פּנקס וועט זיין אַן אָפּשפּיגלונג פון לעבן פון אונזערע עלטערן, ער וועט זיין אַן אָפּקלאַנג פון אונזער אַלעמענס לעבן און פאַרגאַנגענהייט.

איך שיק אייך מיינע וואַרעמסטע גרוסן און אַ ברידערלעכן האַנט-דרוק, ווינטשנדיק אייך דערפאָלג און גליק אין אייער ווייטערדיקער אַרבעט ביים אַרויסגעבן דעם פּנקס.

איך שאַץ אָפּ אייערע באַדערפענישן, איך פאַרשטיי וואָסערע אָנשטרענגונגען, פיזישע און מאַטעריעלע, איר דאַרפט מאַכן, כּדי די אַרבעט זאָל זיין געקרוינט מיט דערפאָלג.

איך ברענג אייך מיין „ציגעלע“ ביים בויען דאָס ווערק. איך שיק אייך 50 דאָלאַר אויף דעם אויבנדערמאָנטן ציל.

בערנאַרד ליבערמאַן.

פּאַריז, 4 אָקטאָבער 1933 י.

אפקלאנגען
פון די „זכרונות"

די „זכרונות" בכלל און בעיקר דער לעצטער ציקל, וואס איז נוגע „דעם ביאלער רבינ'ס הויף", האט געפונען א זייער שטארקן אפקלאנג אין פארשידענע קרייזן פון אונזערע לייענער. פון פארשידענע זייטן באקומען מיר כסדר פריוואטע באשטעלונגען אויף די ביז-איצטיקע נומערן מיט די דאזיקע זכרונות. ס'איז גענוג בלויז צו באמערקן, אז די נומערן פון ערב ראש השנה און די לעצטע צוויי זענען כמעט ווי פולקאם איצט אויספארקויפט און דערגרייכט דעמזעלבן טיראזש, ווי דער באקאנטער נומ. 32.

אלס אילוסטראציע ברענגען מיר בלויז א בריוו, וואס מיר האבן דערהאלטן פון באקאנטן „מאמענט"-מיטארבעטער, רעד. א. ראזנפעלד, אלס א כאראקטעריסטישן אויסדרוק פון די שטימונגען פון אונזערע סטאבילע און צופעליקע לייענער:

רעד. ראזנפעלד שרייבט:

צום געערטן חבר פון „ביאלער וואכנבלאט", וואס החמעט זיך „גימל".

ג. ח. דאס שרייבט אייך א. ראזנפעלד פון „מאמענט" (באנטשע): צופעליק האב איך זיך אנגעשטויסן אויפן ארטיקל „אינם ביאלער רבינס הויף" און עס האט מיך א ברי געטון. די דאזיקע זכרונות אייערע האבן אין מיר דערוועקט א מענגע זכרונות, וועלכע זענען געבונדן מיט אייערע און אין וועלכע איך האב (אלס לעבעדיקער העלד) אנטיילגענומען אין זיי.

אודה ולא אבוש: איך בין א סך מאל געווען יינגלוויז און בחורוויז ביים רבין זצ"ל ווי א גוטער חסיד... ר' משה אזשאראווער, וועמען איר דערמאנט, איז געווען דער בעסטער ידיד פון מיין פאטער ז"ל און יאסעלע איז געווען מיין פריינט, כאטש פיל עלטער פאר מיר. (דעם לעגענדארן מוליער קאמפאזיטאר פון אזשאראוו האב איך זייער גוט געקענט). כ'בין אויך געווען פון די תלמידים ביי ר' העשעלע דעם רבינס ז"ל בעת ער האט געגעסן קעסט ביים רבין אין אזשאראוו.

מיין פאטער ז"ל איז נאך געפארן קיין שידלאוועצ, שפעטער איז ער געווען פון די טיש-זיצער אין ביאלע (מיר זענען נאענטע קרובים פון דער רביצין) כאטש ער איז נישט אזוי אפט געפארן. גערופן האט מען אים: „ר' חיים ישעיה הכהן אפאלער" (אגב דער איינציקער ביאלער חסיד אין דער גאנצער שטאט). ער האט געארבעט אלס פארוואלטער אין וועלדער און א צייט לאנג האבן מיר געוווינט ביי אזשאראוו.

איך געדענק נאך, ווען איך האב שוין געלייענט דעם „אהבת ציון" מיטן „עט צבוע", הגם איך בין נאך געווען א מתמיד ווי פריער, האט מיך אמאל דער טאטע ז"ל אין אן ערב ראש השנה פארגעשטעלט ביים שלום-נעמען פארן רבין זצ"ל: „מיין זון זיצט ב"ה און לערנט", האט דער רבי אויף מיר א קוק געטון און אפגעענטפערט כהאי לישנא: „דער עיקר איז יראת שמים!"... און איך בין זיכער געווען, אז ער האט מיך דורכגעקוקט אין אלע הארץ-קעמערלעך... יא, כ'שעפ נאך אפשר היינט פון יענע צייטן אין ביאלער הויף.

אנטקעגן וואס? אנטקעגן דעם: כ'בעט אייך, מיר ארויסצושיקן די פריערדיקע נומערן (ביז נומ. 39). אין אייערע זכרונות איז פאראן א א, צי די אלץ פון ביאלער הויף? און א דאנק אייך פאריית. אויב איר וועט זאך שרייבן, זייט מיך מון זיי מזכה. שיקט פריוואט.

אפשר וועלן מיר זיך אמאל באגעגענען, וואלט איך אייך געקאנט וועגן דעם פיל דערציילן.

מיט חברישן גרוס און כבוד

א. ראזנפעלד.

Zapisz się na członka L.O.P.P.!

XII Tydzień L.O.P.P. 13 — 20 października

מיינע זכרונות
אינם ביאלער רבי'נס הויף.

X.

III.

(המשך)

א גאנץ אנדער אויסזען האט איצט ר' הערשעלע. פארשווינדן איז דער שטענדיקער זיסער שמייכל פון זיינע ליפן, פארשווינדן זענען די חן-גריבעלעך פון זיינע באקן. אן ערנסטקייט איז אויסגעגאסן אויף זיין גאנץ וועזן און עס דאכט זיך, אז אנשטאט דעם מלא חן ברונעטן יונגנמאן שטייט ביים עמוד א פאטריארכאלישער זקן, א הדרת פנים, אויף וועלכן עס איז צו דערקענען די אימתה דצבורא און אז ער ווייסט וואס עס באדייט „דע לפני מי אתה עומד".

עס איז עפעס נישט דער הערשעלע דעם רבינס, דער שיינער פידל-שפילער דער גוטער מאלער, דער זיסער מנגן. פארן עמוד שטייט דער ר' הערשעלע, — דער בנן של קדושים, דעם רבינס יינגסטער זון, דעם שידלאווצערס, דעם רבין ר' ירחמיאלס, דעם יוד הקדוש'ס, דעם אסטראווערס און דעם לענטשנערס אן אייניקל, וועלכער איז נאך פינף יאר צוריק געקומען פון אזשאראוו, ווו ער איז געזעסן ביי זיין רבין און שווער האדמו"ר ר' לייביש זצ"ל על התורה ועל העבודה בהתמדה אין משך פון די גאנצע פינף יאר און אויך דא הי נישט מפסיק פון דעם — דער אמתער שליח צבור.

אינם שפיגל-שיין פונם עמוד זעט מען ווי זיינע אויגן זענען איינגעגראבן און קוקן זיך גוט איין אויפן „שויתי", וואס איז אויסגראווירט אויפן מעשענעם טאוול פונם עמוד.

א שטילקייט הערשט איבערן גאנצן ביהמ"ד, עס הערט זיך בלויז די איינגעהאלטענע זיפצן און קרעכצן. דער רבי גייט ארויף אויפן בעלעמער, עס הערט זיך די שטילע קלאנגען פון די זילבערנע כתרים מיט די גלעקעלעך, וואס געפונען זיך אויף די ספרי-תורות, וועלכע ווערן ארויסגעטראגן פונם ארון קודש אויפן בעלעמער. א שיידער נעמט אלעמען דורך, ווען דער רבי הויבט אן זאגן „אור זרוע לצדיק". ס'ווערט שטיל. סהערן זיך שטילע איינגעהאלטענע זיפצן. עולם האלט זיך איין פון הוסטן, שנייצן די נאז. קוים-קוים הערט זיך דעם רבינס באהארצטע זאגן „קם ר' שמעון", די תפילה פון נועם אלימלך און נאך אנדערע תפילות. די ספרים ווערן צוריק ארייגעשטעלט אין ארון הקודש און דער רבי גייט שטארק פארטראגן לאנגזאם מאיעסטעטיש צו זיין מקום קבוע.

צוויי זקנים זאגן „על דעת המקום" און ר' הערשעלע זאגט מיט זיין שיינער זיסער און קלאנגפולער באריטאן-שטימע כל נדרי. יאסעלע גיט אונז משוררים א צייכן און עס דערהערן זיך די אקארדן פונקט ווי ארגלען זאלן דאס געזאנג ארויסגעבן. אזוי האב איך מיך פארגעשטעלט און געוויס האבן אנדערע אויך אזוי געטראכט — האבן די לוים געזונגען אין בית המקדש.

עולם איז אנטציקט פון מתיקות בעת דער נגינה פון „ונסלח", „סלח נא" און „השכיבינו" און האט שטארק הנאה פון די געזאנגען. בעת די „יעלות", „לכו נרננה" הערט מען זיך איין מיט א פארכאפטן אטעם, אבער באלד גיט ר' הערשעלע א זאג „הנשמה לך" און שוין ווערט אן אנדער שטימונג. ר' הערשעלע פאלט אריין אין אזא עקסטאז, ווען ער זאגט „דרכך", אז ביי „ראה עמידתנו דלים ורקים" פאלט ער אריין אין א שטארק געוויין און עולם ווערט מיטגעריסן און איבערן גאנצן בית-המדרש הערט זיך דאס שטילע שלוכצן און וויינען פון הונדערטער חסידים. איך זע ווי עס גיסן זיך די טרערן פון ר' הערשעלעס אויגן, אמתע אויפריכטיקע טרערן, און עס גיט מיר א ברי ביים הערצל.

א געפיל פון חרטה דערוועקט זיך אין מיר אויף דעם, וואס איך האב מצער געווען מיין פאטער ע"ה, דעם פרומען און ערלעכן חסיד, ווען ער האט מיר מוסר געזאגט פארוואס איך בין מבטל די צייט מיט שפילן פידל און וואס וועט זיין מיין תכלית א כלי-זמר וועל איך ווערן און אז איך האב אים צוריקגעפרעגט פארוואס מעג ר' הערשעלע דעם רבינס שפילן אויפן פידל האט אים מיין פשוטע פראגע אזוי פיל צער פארשאפט, אז מיט שטארקן פארדרוס האט ער מיר א זאג געטון: דרך ארץ! גלייך זיך נישט צו קיין בנן של קדושים. דו ווייסט, אז ער איז דעם יוד הקדוש'ס אן אייניקל און דער יוד הקדוש האט מבטיח געווען אז ביז צען דורות וועלן זיינע אייניקלעך זיין פרומע ערלעכע און גוטע יידן, זיי מעגן אלץ, זיי וועט גארנישט שאדן.

בעת די לויטערע הייסע טרערן זענען געפלאסן פון ר' הערשעלעס אויגן האב איך פולשטענדיק מסכים געווען צו דעם און האב שטארק חרטה געהאט און תשובה געטון אין הארצן אויף מיין נארישער פראגע.

ערשט ווען יאסעלע משה אזשאראווערס האט געגעבן דעם טאן צו „סלח נא אשמתנו" האט ר' הערשעלע אויסגעווישט די טרערן און אנגעהויבן באווייזן זיין געזאנג-קונסט, ביי „סלח נא", „אמנם כן", „כי הנה כחומר" און „כי אנו עמך". אלץ וואס מ'האט איינגעזונגען אין די עשי"ת מיט סאלאס, פוגעס, פיאנא, פיאניסימא, פארטא, פארטיסימא, טערציע, פרימא, סעקונדע — אלץ אזעלכע טערמינען, וואס ווערן באנוצט ביי חכמת הנגינה, פון וועלכע מיר משוררים האבן קיין אהנונג נישט געהאט, נאר ר' הערשעלע און יאסעלע משה אזשאראווערס האבן מיט אונז געלערנט.

מיט איין ווארט: הימלישע געזאנגען זענען דאס געווען. די פענסטער פונם ביהמ"ד אין מזרח-זייט זענען געווען באלאגערט פון יידן, וועלכע זענען געקומען שוין אפגעדאווענטע פון די בתי-מדרשים און שטיבלעך אין שטאט.

אט זע איך ר' מענדל בוכנער, ר' נח'ס איידעם, א שוואגער פון גערער רבין שליט"א, דער בעל תפילה אין גערער שטיבל, וועלכער האט ספעציעל מקצר געווען, כדי צו קומען הערן ר' הערשעלעס כל נדרי — ווי ער שטייט הינטערן פענסטער, וואס נעבן דעם עמוד, קעגנאיבער ר' שלמהלעס הויז, מיט א גאנצער חברותא יונגעלייט און בחורים און ער איז באגייסטערט פון ר' הערשעלעס זאגן און פונעם געזאנג. (ליידער האב איך נישט מער זוכה געווען צו הערן זיין כל נדרי, אנדערע האבן יא זוכה געווען. ווען ער האט געוווינט אין שעדלעץ נאכן רבינס פטירה און פאר זיך געפירט, דערציילט מען מיר, אז הונדערטער מענטשן זענען אויף די דעכער געלעגן, כדי צו הערן זיין כל נדרי). מיט דעם זינגען „אדון עולם" פארענדיקט ר' הערשעלע דאס דאווענען.

עולם איז אויפגעלעגט בשמחה און איז זיכער, אז נאך אזעלכע תפילות מיט אזא שליח צבור, ווען אפילו אונזערע זינד זענען רויט ווי רויטער פאדעם וועלן זיי ווייס ווערן ווי ווייסער שניי און ווען זיי זענען אפילו רויט ווי קארמאזין וועלן זיי ווייס ווערן ווי ווייסע וואל און מיר וועלן אריינגעשריבן ווערן בספר סליחה ומחילה.

אויפגעמונטערט פריילעך ווינטשט מען זיך גוט יו"ט, גוט יו"ט. דער רבי גייט אין יחוד-שטיבל דורכן שפאליער חסידים, וועלכע זאגן דעם רבין מיט יראת הכבוד: גוט יו"ט. אויפן רבינס געזיכט ליגט אויסגעגאסן א צופרידנהייט, — אפנים געטראפן מיטן שליח צבור.

אויפן הויף, כאטש די לבנה שיינט אזוי ליכטיק און העל, דאך זעט נישט איינער דעם צווייטן פון ווייטן צוליב ענגשאפט און עס הערן זיך געשרייען: קנה פארצעווער, חיא סלאוואטיטשער, צאלקע סלאוואטיטשער, יאסל זאמאטשעווער, איטר שעדלעצער, מאניש שעדלעצער, אברהם בראטאוקער, איטשע לאזערס, אלתר חייא'ס, שלמה קנה'ס, יהושע קנה'ס א. א. דאס רופט איינער דעם צווייטן אפהאלטן א ישוב, צי מ'זאל בלייבן אין ביהמ"ד אדער אהיימגיין אויף דער אכסניה צושפארן זיך אביסל און קומען נאכהער אין בית המדרש צו „שיר היחוד".

אין ביהמ"ד שטייט א זקן פארן עמוד און זאגט פסוק בפסוק מיטן עולם שיר היחוד. ווען ער ווערט מיד פארנעמט א צווייטער דעם עמוד און אזוי אן הפסקה זאגט מען א גאנצע נאכט. טייל זאגן תהלים, אנדערע לערנען יומא. טאטעס גייען ארום זוכן די קינדער — יינגלעך, וועלכע באהאלטן זיך אויף און ווילן נישט אהיימגיין. עפעס איז אין ביהמ"ד אזוי היימלעך און די פאדלאגע איז אזוי ווייך פונם אויסגעשפרייטן היי און מ'קאן אביסל שטיפן. טייל גייען אהיים שלעפנדיק זיך לאנגזאם אין די קאלאשן, טייל ווערן מידע אנדרימלט און ליגן אויף דער פאדלאגע, וואס איז באדעקט מיט היי. אונטערלעגנדיק דעם אויבער-מלבוש צוקאפנס, אדורכדרימלענדיק א שעה, צוויי, הויבט מען זיך אויף מ'וואשט די הענט און מזאגט מיט „שיר היחוד", מ'זאגט תהלים.

כעלות תשחר קומט מען שוין אויך צוריק פון די אכסניה'ס. אויך היגע קומען מיט די יינגלעך, וועמען די מאמעס האבן מיטגעגעבן פעקעלעך עסן אויפן גאנצן טאג, איינגעבונדן אין א נאז-טיכל, פון וועלכן מ'זעט ארויס א פיסעלע, א פליגעלע און א פולקעלע פון א הון, א שטיקעלע האניק-לעקעך, א שטיקעלע „פויגל".

אט זאגט שוין שמשון פארן עמוד „אדון עולם" און ברכות. נאך א קליינע הפסקה זאגט מען „הודו" ביז „ברוך שאמר" און ווידער א הפסקה. נאכהער גייט שוין כסדר און מיר משוררים שטייען שוין ביים עמוד. עס הערט זיך שוין ר' משה אזשאראווערס קוויטשיקער „המלך" און מיר מיט יאסעלען אין דער שפיץ באווייזן אונזער גאנצע קונסט, ווייסנדיק, אז מיט דעם שחרית ענדיקט זיך אונזער מיסיע היינטיקס

א גליקלעכער קוויטל...

אין טאג פון הושענא רבה, ווען, ווי מיר גלויבן, דער רבונו של עולם דעצידירט וועגן אונזער גורל אויפן לויפנדן יאר, פאלט אויס דער 1-טער טאג פון דער 1-טער קלאס פון דער 34-טער מלוכה-לאטעריע. אין דעם טאג וועט נישט נאר אנטשיידן ווערן דער „ומי יחיה" אויפן לויפנדן יאר, נאר אין דעם טאג ווי אויך אין די טעג פון סוכות און שמחת תורה קאן פארזיכערט ווערן אונזער עקזיסטענץ און וואלשטאנד אויפן גאנצן עתיד, און דאס באזונדערס איצט, ווען דער פלאן פון דער 34-טער לאטעריע גיט די שפילער נאך גרעסערע שאנסן ווי פריער, איינפירנדיק שטענדיקע טעגלעכע געווינסן.

אין דער 1-טער און 2-טער קלאס וועלן טעגלעכע געווינסן זיין צו 4, יעדע אין דער הויך פון 25 טויזנט זל. אין דער דריטער קלאס — דריי צו 25 טויזנט זל. און אין דער 4-טער קלאס — 14 געווינסן צו 30 טויזנט זל. אומאפהענגיק פון די נארמאלע געווינסן.

די אלע, וועלכע באזיצן נאך נישט קיין לאסן, דארפן זיך מיט דעם גיכן באזארגן, ווייל צוליב דער גרויסער נאכפראגע אויף דעם, קאנען נאך לאסן אויספעלן, ווי ס'האט שוין נישט איינמאל פאסירט. געדענקט, אז הושענא רבה דעם 18-טן (ח"י) ד. ח. הויבט זיך אן די ציונג.

יאָר, ביז איינגעראַיאר ר"ה.

תיכף נאָך שחרית גיט דער רבי אַרויס אַ פּקודה, אַז קינדער ביז דרייצן יאָר זאָלן אַהיימגיין עסן. ס'לייפן אַרום די טאַטעס זוכן די קינדער, וועלכע האָבן זיך אויסבאַהאַלטן, ווענדיק דווקא פאַסטן. די עלטערע ברידער חתנים-בחורים העלפן די טאַטעס מיט און עס פועלט גאָרנישט. דעם רבינס פּקודה ווערט אויסגעפירט. אויך דער שרייבער פון די שורות איז געפאַלן אַ קרבן פון דער פּקודה און זייענדיק שוין אַ בחור אין דרייצנטן יאָר האָב איך געמוזט מפסיק זיין פון תענית, ווייל אַזוי האָט דער רבי באַפוילן.

בעת דער הפסקה גייט מען אויפן הויף אָפּקילן זיך פון דער גרויסער היץ, וואָס הערשט אין בית המדרש און פון עפּוש פון די ברענענדע ליכט. עלטערע נעמען זיך ווידער צום תהלים. נאָך דער הפסקה לייענט דער רבי. נאָכן לייענען הערט זיך דאָס ציגן-קול'כל פון ר' עוזיאל, ווען ער זאָגט „יהללו" און ער גייט גלייך צום עמוד. אַרום אים זיינע משוררים, די געלע זין זיינע: הערש מענדל, יאָסעלע, זיין ברודער הערש מענדל פאַרצעוווער מיט זיין זון אברהמעלע, וועלכע לאָזן אַרויס אַזעלכע טרוקענע קולות אָן שום מתיקות און ווייכקייט. און דאָך בין איך נישט אָפּגעטראָטן אַ מינוט פון ר' עוזיאל'ן מיט דער געלער לאַנגער שפּיציקער באָרד, בעת ער האָט געזאָגט די עבודה. אַ געוואַלדיקער נוסח-קענער איז ער. וויפל בעלי-תפילות, חזנים איך האָב שוין געהערט איז עפּעס אַלץ נישט ר' עוזיאל'ס „וכך היה אומר" און „והכהנים". מעגלעך, אַז זיין ציגן-קול'כל האָט אַזוי באַ'חנט דעם „אלא כמצליף".

אַ קליינע הפסקה. נאָך מוסף פאַרנעמט דעם עמוד ר' יחיאל ישעיה זוואָלינער מיט דער העלער פלאַקסענער באָרד און יינגליש קול צו מנחה. אַ גרויסער טייל עולם דאַווענט אויפן הויף הינטער די פענצטער אויף מזרח און אויף דרום זייט. ר' יחיאל ישעיה מאַכט עס בקיצור. זאָגט אַליין, אָן משוררים. נאָך מנחה אַ קליינע הפסקה.

עס הייבט אָן טונקל און קילער צו ווערן. צום עמוד גייט צו דער זקן און מיוחס, דער ניישטעטער רב ר' נייטל, דאַווענען נעילה. די שטימונג ווערט אָן ערנסטע. און ווען ר' נייטל זאָגט אַרויס דעם נעילהדיקן „יתגדל", לאָזן זיך די שוין מידע בעלי-בכי הערן מיט זייערע זיפצן און קרעכצן. און ווען ר' נייטל צעפּיעשטשעט זיך מיט זיין אַלט-יינג קול מיט מתיקות און דבקות ביי „העיר הקודש והמחוזות היו לחרפה ולביזות" און „יהי רצון שתשיב דמעותינו בנאדך להיות פי לך לבד ציציני תליות" הערט זיך איבערן ביהמ"ד שטאַרקע בכיות. מחמת עס איז שוין שפּעט איז ר' נייטל מקצר.

דער רבי בלאָזט די תקיעה און בעת ר' נייטל זינגט „תתקבל" בין איך שוין אַרויס. ביהמ"ד דורך צפון און אַריין צוריק דורך מערב און היט די רעשטלעך פון אונזערע וואַקסענע ליכט אויף צו מאַכן הבדלות, וואָס אברהם שמש האָט געקאָנט זוכה זיין פון הפקר.

מ'דאַווענט מעריב און אויפן הויף – טראָץ דעם 26-שעהדיק תענית – שטייען גרייטע ריידלעך און מ'איז מחדש די לבנה. ווען מיר גייען אַהיים זענען שוין די געוועלבער לאַנג אָפן.

גימל.

צוגעגנבעט „ראָמעאָ און יוליאַ"...

מיט אַ צייט צוריק, האָט מען ביי בראָניסלאַוו בורבאַרט אַראָפּגעגנבעט פון דער פיר אַ גיפּסענע פיגור, וועלכע האָט פאָרגעשטעלט דאָס פּאָרל „ראָמעאָ און יוליאַ". דער געליטענער האָט אַליין געזוכט דעם גנב און לסוף אים געכאַפּט. דאָס איז אַ געוויסער יאַן מ. פון נאַרוטאָוויטש גאַס אין ביאַלע. ער וועט איצט האָבן אויף זיך אַ פּראָצעס פאַר דער דאָזיקער „ראָמאַנטישער" גנבה.

פון ביאַלער לעבן

ווידער אַ מיאוס מסירהלע

ווי מיר ווערן געוואָר, האָט זיך שוין ווידער געפונען אַ מסור'ל און „דערטראָגן" אַן אָנקלאַגע קעגן דער קהלה-פאַרוואַלטונג.

צוליב דעם, וואָס די אויספאָרשונג דויערט נאָך, קאָנען מיר נאָך די פּרטים נישט פאַרעפנטלעכן. מיר וועלן באַנאַכריכטן געזנוי אין קומענדיקן נומער.

צוליבן פּרעזעס פון גמ"ח וואַלגערט זיך אַ פאַמיליע מיט קליינע קינדער אָן אַ דאַך איבערן קאָפּ

אַ ביאַלער נישט-פאַרמעגלעכער ייד האָט באַקומען עקסמיסיע פון זיין דירה. עטלעכע באַקאַנטע האָבן אים דאַן אויסגעבאָרגט 50 זל. אין וועקסלען, צו דינגען זיך אַן אַנדער דירה.

די וועקסלען האָט דער עקסמיטירטער געוואָלט דיסקאָנטירן אין גמ"ח-קאַסע (דערויף איז דאָך געשאַפן געוואָרן דער גמילות-חסד). ווען ער איז געקומען אין גמ"ח, האָט אים דער פּרעזעס געהייסן שיקן דעם אונטערשרייבער פון טובה-וועקסל, ה' אברהם אָרלאַנסקי, כאָטש ה' דוד ווייסמאַן האָט גאַנץ גוט געוווּסט, אַז ה' אָרלאַנסקי וועט צו אים נישט קומען, ווייל ער רעדט דאָך נישט מיט אים. די האַנדלונג פון ה' ווייסמאַן אויסצונוצן זיין „מאַכט" אין גמ"ח, כדי צו נעמען נקמה אין „פּערזענלעכן שונא", איז געווען ווייט נישט אַזעלכע, ווי עס פּאַסט פאַר אַ כּוללות-גובה פון „גערער".

ה' אָרלאַנסקי האָט זיך אָבער נישט גערעכנט מיט זיינע פּריוואַטע אַנטיפּאַטיעס און איז אַליין געקומען אין גמ"ח און די וועקסלען דערלאַנגט דעם סעקרעטאַר ה' ש. ראָזן. דער תקיפישער „פּרעזעס" האָט געהייסן זיך אַליין אין יד אַריין דערלאַנגען דאָס וועקסל.

אויף אַזויפל נאָכגעבן דעם תקיף פון דער פאָלקסטימלעכער הילפס-אינסטיטוציע, האָט שוין ה' אָרלאַנסקי נישט געקאָנט מסכים זיין. ער האָט דאַן צעריסן זיין-וועקסל און אַרויסגענומען פון קעשענע דעמזעלבן סכום געלט און געגעבן בכדי ער זאָל נישט דאַרפן בעטן אַ טובה פאַר אַ נישט-פאַרמעגלעכער עקסמיטירטער יידישער פאַמיליע, ביים קהל-פאַרזאָרגער, ה' ווייסמאַן.

אויפגערעגט צוליב דער גרויזאַמער האַנדלונג פון ה' ווייסמאַן, האָבן אויך די איבריקע אייגנטימער פון די טובה-וועקסלען פאַר דעם עקסמיטירטן ייד, (וועמענס נעמען געפינען זיך ביי אונז אין רעדאַקציע) צוריקגעצויגן זייערע וועקסלען, נישט וועלנדיק זיך אַזוי בוקן און קניען פאַרן „תקיף".

דער אומגליקלעכער מיט זיינע פיצלעך קינדער, מוז זיך דריבער, צוליב דער דאָזיקער מעשה-נורא, ווייטער וואַלגערן אונטערן פרייען הימל אָן אַ דאַך איבערן קאָפּ.

שווינדלערישע געשעעניש

אין היגן יידישן שפּיטאָל, וועלכער איז איבעריקנס ביז איצט געווען גאַנץ אָפּט פאַרמאַכט אַלע מאָל צו עטלעכע חדשים, האָט געטראָפן אַ פאַל, וואָס האָט אויפגעציטערט די גאַנצע שטאָט.

אין שפּיטאָל האָט זיך זייט אַ געוויסע צייט געפונען אַ קראַנקע, אַלטע יידענע, דער מאַן אירער איז אַ בעטלער און ביידע זענען איצט היימלאָז. דער לייטער פון שפּיטאָל, ד"ר געלבאַוט, האָט די קראַנקע אַריינגענומען אין שפּיטאָל, אָבער דאָס פּערסאָנאַל האָט פון איר געמאַכט גרויס „פאַרגעניגן". ווען ס'איז אַוועקגעגאַנגען אַ פּאָר וואָכן, און דער קראַנקער האָט זיך באַין-אופן נישט געגלוסט צו שטאַרבן און אויך נישט געזונט צו ווערן, האָט זיך דער דאָקטאָר מישב געווען, אַז ער האָט שוין גענוג...

און האָט פאַראָרדנט די קראַנקע אַרויסצווואַרפן. מ'האָט גענומען צוויי טרעגער און אַוועקגעפירט די אומגליקלעכע אויפן הויף פון מושב זקנים.

דער פאַרוואַלטער פון מושב זקנים האָט אָבער די קראַנקע נישט אַריינגעלאָזט, ווייל ערשטנס טאָר ער אַליין קיין נייע מענטשן נישט אָננעמען, אָן אַ פאַראָרדנונג פון קאָמיטעט, און צווייטנס איז דער מושב זקנים נישט קיין אָרט פאַר קראַנקע.

מ'האָט דאַן די אומגליקלעכע אַוועקגעפירט אין... מתים-שטיבל אויפן בית-עולם און דאָרט איבערגעלאָזט אָן שום אויפזיכט.

די שוידערלעכע, האַרצרייסנדע געשיכטע האָט געמאַכט אַ פיינלעכן רושם אין דער גאַנצער שטאָט.

ס'איז באמת נישט צו פאַרשטיין: דער יידישער שפּיטאָל שטייט דאָך גאַנץ אָפּט פאַרמאַכט און דאַן איז דאָך געוויס נישטאָ צופיל אַרבעט. און ווען ער איז שוין אָפן, וואָלט דער לייטער, ווייזט אויס, געוואָלט, אַז ס'זאָלן אַהין קומען בלויז אַריסטאָקראַטישע „לייטישע" קראַנקע. די לייטישע קראַנקע האָבן הייסט. און אַ יידישע געזעלשאַפטלעכע הילפס-אינסטיטוציע, ווי דער שפּיטאָל, איז מחויב דווקא אַזעלכע קראַנקע צו ערטיילן הילף און נישט פאַנוצן זיך גאָר מיט טרעגער און גורם זיין, אַז אַן אומגליקלעכע זאָל נאָך ביים לעבן פאַרזוכן דעם טעם פון טויט.

צו גרויזאַם איז דאָס געשעעניש און צו אכזוריותדיק די האַנדלונג, אַז מ'זאָל איבער דעם איבערגיין שטילשווייגנד.

פון דער קראַנקן-קאַסע

דער „גלאָס ספּאָלעטשני" שרייבט:

„ביי דער קראַנקן-קאַסע איז שטאַרק באַליבט דאָס איינפירן יעדעס מאָל פאַרשידענע נייעסלעך. אָט איז שוין ווידער צום צווייטן מאָל במשך פון היינטיקס יאָר, פאָרגעקומען אַ טויש אויפן אַמט פון קראַנקן-קאַסע הויז-דאָקטאָר.

אין אַלגעמיין דאַרף מען באַמערקן, אַז צווישן די פאַרזיכערטע הערשט אַ שטאַרקע פאַרביטערונג. די קראַנקן-קאַסע ליקווידירט כסדר אירע אַמטן און פאַרקלענערט די הילף, וועלכע עס באַקומען די פאַרשריבענע (וועלכע צאָלן, אגב, גאַנץ גראָבע געלט–רעד.).

ערשט באַשענקט די קאַסע אירע קליענטן מיט אַ נייעם געשאַנק אין דער פאָרם פון אַ נייעם דאָקטאָר (אַנשטאָט דעם באַוויטיקטן ד"ר באַזילטשוק–רעד.) וועגן וועלכן די פאַרזיכערטע האָבן ספּעציעל נישט געבעטן; זי זאָרגט אָבער נישט וועגן אַנדערע, וויכטיקערע באַדערפעענישן פון די קראַנקע, למשל באַלויכטונגען, פאַרשידענע רעצעפּטן, וואָס מ'טיילט צו אין אַ זייער באַגרענעצטער מאָס. אָפטמאָל רעכנט זיך די קאַסע אַבסאָלוט נישט מיטן צושטאַנד פון קראַנקן און דער קראַנקער, אַנשטאָט די נויטיקע קוואַרץ-לאָמפּן, באַקומט גאָר גרייטע רעצעפּטן פון אַ רעלאַטיוון ווערט".

געשלעג אין פּאָסט-אַמט

פאָריקן פרייטאָג אָוונט זענען די ברידער פייגנבוים געקומען אויפן פּאָסט-אַמט און באַשטעלט אַ צווישן-שטאָטישן טעלעפאָנישן געשפּרעך. אין מאָמענט, ווען זיי זענען אַריין אין טעלעפאָן-בודקע רעדן, זענען דאָרטן געשטאַנען דריי נישט-יידישע יינגען און גערעדט הויך אויפן קול. די פייגנבוימס האָבן נישט געקאָנט הערן דורכן טעלעפאָן, זיי האָבן דעריבער אינטערווענירט ביים זיך שווייגנדן פּאָסט-באַאַמטן. דער באַאַמטער האָט זיי דאַן באַצייטיקט פון פּאָסט-וואַרטע-זאַל.

Popierajcie L.O.P.P.

אין פּאָדערהויז (אויפן גאַנעק) האָבן אָבער די דאָזיקע כוליגאַנעס אָפּגעוואַרט די אַרויסגייענדע ברידער פייגנבוים און זיי באַפאַלן, שלאָגנדיק מיט די פויסטן. ס'איז געוואָרן אַן אַוואַנטורע. ס'איז דאַן אָנגעקומען דער לייטער פון היגן פּאָסט-אַמט, וועלכער האָט פאַרהאַלטן די שלעגער און אָוועקגעשטעלט 2 פּאָסט-באַאַמטע ביי דער טיר, וועלכע זאָלן היטן די כוליגאַנעס, ביז ס'וועט אָנקומען די פּאָליציי, וועלכע דער נאַטשעלניק האָט דערווייל טעלעפאָניש אַרויסגערופן.

די באַאַמטע האָבן אָבער אַזוי „גלענצענד" געהיטן די טיר, אַז די כוליגאַנעס זענען זיך רויק אַרויסגעגאַנגען דורכן פענסטער...

דער אָנקומענדער פּאָליציאַנט האָט שוין נישט געהאַט וועמען צו פאַרהאַלטן.

ס'איז כדאי ביי דער געלעגנהייט צו מאַכן אויפמערקזאַם דעם פּאָסט-אַמט, אַז דער וואַרטע-זאַל איז בכלל געוואָרן אַ מקום-מקלט פאַר כל מיני שלעק. בעטלער און ליידיקגייער און נישט „קלאָרע" טיפּן פאַרברענגען אין זאַל גאַנצע שעהן, וואָס שטערט אָפטמאָל די אינטערעסאַנטן און פאַראורזאַכט גרויסע אומאַנגענעמלעכקייטן, ווי למשל, דער אויבנדערמאָנטער פאַל, ווי אויך דער פאַל מיטן געגנבטן ראָווער פון ה' מאָדלינסקי.

אַ שרפה

פאַרגאַנגענע וואָך איז אויסגעבראָכן אַ שרפה אין דאָרף אָקטשין אין הויז פון די ברידער באַנדאַרוק. עס זענען פאַרברענט געוואָרן די גאַנצע דירה, 3 שטאַלן און קלענערע געביידעס. פון דאָרט האָט זיך דאָס פייער אַריבערגעטראָגן אויפן הויף פון דאַניעל קאָוואַלטשוק, וווּ ס'איז ווידער פאַרברענט געוואָרן דאָס הויז, אַ שפּייכלער און אַ שטאַל. דער שאָדן באַטרעפט בס"ה 3.150 זל. די שרפה, ווי ס'ווייזט זיך אַרויס, איז אַנטשטאַנען צוליבן אָנצינדן זיך פון פלאַקס, וואָס האָט זיך געטרוקנט אין אויוון.

מען גנבעט ראָווערן

דעם 29-טן פ. ח. האָט מען אין דאָרף שידאָרקי ביים געהילף-סעקרעטאַר פון דער גמינע, רזשעפּעטשינסקי, צוגעגנבעט אַ ראָווער אין ווערט פון 120 זל. דער ראָווער איז גאָר געווען דאָס אייגנטום פון ראַטשינסקי פון ביאַלע, וועמען דער געליטענער וועט ערשט מוזן אומקערן פאַרן שאָדן.

דעם 9-טן ד. ח. האָט מען פון פּאָסט-אַמט אין ביאַלע צוגעגנבעט אַ ראָווער אין ווערט פון 250 זל., וועלכן ס'האָט אויף אַ ווײַלע געלאָזט שטיין דער זון פון היגן פּאָוו. סטאַראָסטע, מאָדלינסקי.

פון דער וועראַנדע פון אַנטאָני יאַראָצקי האָט מען דעם 11-טן ד. ח. צוגעגנבעט אַ ראָווער אין ווערט פון 100 זל. אינטערעסאַנט, אַז די וועראַנדע איז געווען פאַרשלאָסן. מן הסתם האָט דער גנב צוגעפּאַסט אַ נאָכשליסל.

דער גרויסער גומל-חסד פון גמילות-חסד

אַן אָרעמע יידענע, קריידשטיין, האָט באַקומען אַ פּעקל פון אויסלאַנד. זי האָט באַדאַרפט אָנקומען צום אונטערשריפט פון ה' דוד ווייסמאַן, בכדי אַרויסצובאַקומען דאָס פּעקל. פאַרשטייט זיך, אַז דער ה' ווייסמאַן האָט ווידער געהאַט אַ „גלענצנדע" געלעגנהייט אַרויסצווייזן זיין מאַכט, און האָט נישט געוואָלט אונטערשרייבן דאָס קוויטל, מיטן אויסרייד, אַז די אָרעמע פרוי האָט אַמאָל געבאָרגט אַ גמילות חסד און זי האָט אים נאָך נישט אינגאַנצן אויסגעצאָלט. כדאי צו באַמערקן, אַז די דאָזיקע אָרעמע יידענע ליידט הונגער און לעבט אין דחקות. אַזוי באַהאַנדלט אָרעמעלייט אונזער „פאָרשטייער".

ביי דער געלעגנהייט מאַכן מיר אויפמערקזאַם, אַז אויך אַן אָרעמקייט-צייגניש פון מאַגיסטראַט איז גענוג אויף אַרויסצונעמען דאָס פּעקל.

Redaktor i Wydawca: Chaim D. Miodek. Druk „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.